

16.10.2023

VN/24132/2023

VN/24132/2023-STM-13

Ympäristöministeriö

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto ravinteiden kierrätyksen ja jätevesihuollon energiatehokkuuden hankkeisiin vuosina 2020-2026 myönnettävän valtionavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Ympäristöministeriö on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lausuntoa ravinteiden kierrätyksen ja jätevesihuollon energiatehokkuuden hankkeisiin vuosina 2020-2026 myönnettävän valtionavustuksesta annetun valtioneuvoston jäljempänä RAKI-asetuksen muuttamisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on todennut alkuvuodesta 2023 lausunnossaan HELCOMin Itämeren suojelun toimintaohjelman (BSAP) kansallisesta toimeenpanosuunnitelmasta (VN/2501/2023-STM-5) mm seuraavaa:

”Sosiaali- ja terveysministeriö on eräiden muiden toimijoiden ohella edistänyt jätteenpolttoa koko 2000-luvun ajan, minkä myötä Suomeen rakennettiin kattava jätteenpolttoverkosto. Yhdenkään jätteenpolttolaitoksen ympäristöluvassa ei kuitenkaan sallita lietteen polttoa, mikä olisi tehokkain tapa torjua lääkejäämien, uusien huolta herättävien kemikaalien ja mikromuovin joutumista ympäristöön. Esimerkiksi mikromuovia ei voi erottaa lietteestä. Japani polttaa lähes 100 % humaanilietteestä ympäristönsuojelullisista syistä johtuen. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että Suomessakin tutkittaisiin leijupetipolttoon perustuvaa vaihtoehtoista tapaa huolehtia humaanilietteestä sen selkeistä ympäristönsuojelullisista eduista johtuen.”

Myöhemmin keväällä 2023 sosiaali- ja terveysministeriö esitti huolensa mekaanisen muovinkierrätyksen todennäköisistä huomattavista mikromuovipäästöistä jätevesiin valtioneuvoston asetusluonnoksesta antamassaan lausunnossa (VN/6588/2023-STM-3), joka liittyi mekaanisesti kierrätetyn uusiomuoviraaka-aineen jätteeksi luokittelun päättymisen arviointiperusteisiin. Jätevedet johdetaan usealla suomalaisella paikkakunnalla näiltä mekaanista muovinkierrätystä harjoittavilta laitoksilta yhdyskuntien jätevesilaitoksille.

Yhdyskuntien jätevesilaitosten katsotaan maailmanlaajuisesti olevan mekaanisen muovinkierrätyksen lisäksi ehkä merkittävimmät vesistöjen globaalit mikromuovisaastumislähteet.

Nyt lausuttavana olevan asetusehdotuksen keskeisten tausta-asiakirjojen mukaan ravinteiden talteenotto on tehokkainta polttoon perustuvilla yhdyskuntalietteen termisillä käsittelyvaihtoehtoilla

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö on tutustunut nyt lausuttavana olevan RAKI-asetusmuutoksen tausta-asiakirjoihin – erityisesti huhtikuussa 2023 SYKE:n julkaisemaan ”Yhdyskuntien jätevesien ravinteiden talteenoton menetelmäselvitys raporttiin” ja siihen liittyvään Vesilaitosyhdistyksen vuonna 2019 julkaisemaan ”Puhdistamolietteen termiset käsittelymenetelmät ja niiden soveltuvuus Suomeen” raporttiin.

Ensin mainitusta raportista selviää, että fosforin talteenoton tehostamisella yhdyskuntien jätevesistä voitaisiin teoriassa korvata 28 % fosforilannoitteen tarpeesta ja kaksi prosenttia typpilannoitteiden tarpeesta. Nyt tehtävällä asetuksen muutoksella pyritään erityisesti fosforin talteenoton lisäämiseen yhdyskuntien jätevesistä ja toissijaisesti typen talteenottoon osana vesien ja merenhoidon yleistä tavoitetta suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämeren tila heikkenee ja että niiden tila on vähintään hyvä. Tämä yhdessä jätevesien käsittelyn energiatehokkuuden parantamisen kanssa ovat nyt lausuttavana olevan RAKI-asetuksen muutosesityksen tavoitteina.

Yhdyskuntalietteen poltossa pyritään autotermisyyteen

Energiatalouden parantamiseen tähtää myös todennäköisesti vuonna 2024 säädettävä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi yhdyskuntajätevesien käsittelystä (EU 2022/0345), jonka mukaisesti jätevesisektorin tulisi olla kansallisella tasolla energianeutraali vuoteen 2040 mennessä. Direktiivi säätelee yli 10 000 asukasvastineluvun jätevedenpuhdistamoita. Direktiivi tulee myös osaltaan ohjaamaan tulevia RAKI-asetuksella säädeltäviä valtionavustuspäätöksiä jätevesien käsittelyn tehostamiseksi. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa painotetaan edelleen ravinnekierrätyksen tehostamista erityisesti Saaristomerellä ja korostetaan biokaasun ja muiden puhtaiden energiaratkaisujen edistämistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että kuivatetun lietteen erillispoltton tai yhteispoltton olevan uusiutuvan energian hyödyntämistä. Näiden laitosten energiataseessa pyritään em. uuden jätevesi-direktiivin tai Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti autotermisyyteen eli siihen, että lietteen lämpöarvo riittää palamisprosessin sekä termisen kuivauksen lämmöntarpeeseen ilman apupolttoaineen käyttöä.

Yhdyskuntalietteen poltto ympäristöystävällisin ja ympäristöterveydellisesti paras vaihtoehto

Nyt lausuttavana olevan RAKI-asetuksen muutosesityksen perusteluissa todetaan:

”Pykälään 3 tehtävillä muutoksilla tarkennettaisiin hanketyyppejä, joihin asetuksen perusteella voidaan myöntää avustusta. Uutena edellytyksenä avustettaville hankkeille olisi, että niiden tulee olla ei merkittävää haittaa –periaatteen mukaisia.

Ei merkittävää haittaa -periaatteen mukaisuudella varmistetaan, ettei hanke aiheuta merkittävää haittaa seuraaville ympäristötavoitteille: ilmastonmuutoksen hillintä, ilmastonmuutokseen sopeutuminen, vesivarojen ja merten luonnonvarojen kestävä käyttö ja suojelu, siirtyminen kiertotalouteen, ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojelu ja ennallistaminen.”

Jos jäteveden fosforista haluttaisiin saada mahdollisimman suuri osa talteen yhdellä menetelmällä, on ainoa vaihtoehto lietteen polttaminen ja fosforin talteenotto tuhkasta. Edellä mainitusta SYKE:n raportista selviää myös, että yhdyskuntien jätevesien käsittelyvaihtoehdoista erillis- tai yhteispoltto on teoreettisesti ylivoimaisesti tehokkain (90 %) keino palauttaa fosforia kiertoon (lähes 4000 tonnia vuodessa) lannoitteena sen lisäksi, että *”se on myös käytännössä ainoa keino joko suoraan polttaa kuivattu jätevesiliete tai polttaa mädätyksen rejekti, jos hyötykäytön kannalta hankalasta mädätysjäännöksestä halutaan (raskasmetallit, mikromuovit ja haitta-aineet) päästä eroon”.*

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että poltto lienee energiataseeltaan heikomman menetelmän pyrolyysin (esim. Viikimäen pilottilaitoksen pyrolysoitu lietehiili) kanssa ainoa koeteltu yhdyskuntalietteen käsittelykeino, jolla voidaan taudinaiheuttajien, mikromuovien ja haitallisten orgaanisten yhdisteiden leviämistä ympäristöön merkittävästi vähentää ”ei merkittävää haittaa periaatteen” mukaisesti.

Suomessa toistaiseksi vain vähän yhdyskuntalietteen termistä käsittelyä

Suomessa on toistaiseksi hyvin vähän yhdyskuntalietteen erillispolttoa (Rovaniemi) ja yhteispolttoa yhdyskuntajätteiden polttolaitoksessa (Riihimäki). Kummassakaan tapauksessa pohja-/lentotuhkan fosforia ei toistaiseksi hyödynnetä lannoitteena, mutta nyt lausuttavana oleva RAKI-asetusesitys sallii valtioavustukset myös mahdollisesti tuleville Rovaniemen Paku-konseptia käyttäville laitoksille, mikäli sen lentotuhka täyttää lannoitelainsäädännön mukaiset kriteerit.

Nyt ajantasaistettu lannoitelainsäädäntö ja nyt lausuttavana oleva RAKI-asetusehdotus sallivat yhdyskuntalietteen tuhkien käytön lannoitteena

Vaikka vuonna 2021 jätelailla toimeenpantaessa EU:n kiertotalouspakettia jätelaissa ympäristön ja terveydensuojelun ensisijaisuutta liudennettiin, sosiaali- ja terveysministeriö muistuttaa, että nämä oikeushyvät ovat edelleen mainittu jätelain 1 §:ssä samanarvoisina tavoitteina kierrätyksen edistämisen kanssa ja näin edellä esitettyyn viitaten yhdyskuntien jätevesilietteen polttamista tulisi Suomessa edistää mm. valtion tuella, joiden myöntöä RAKI-asetus sääntelee. Sosiaali- ja terveysministeriö muistuttaa toistamiseen, että molemmat alussa mainitut tausta-raportit toteavat polton olevan potentiaalisesti selvästi tehokkain käsittelyvaihtoehto yhdyskuntalietteen sisältämien ravinteiden kierrätyksen edistämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö muistuttaa myös, että yhdyskuntien jätevesien terminen käsittely täyttää nyt muutettavan RAKI-asetuksen 3 § (Avustettavat hankkeet) edellyttämät kriteerit.

Sosiaali- ja terveysministeriö edellyttää teknologianeutraaliteettia valtionavustuspäätöksiä tehtäessä

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota edellä mainitun SYKE:n raportin sivun 54 toteamukseen *”Jätevesilietteen polttoa, kaasutusta ja torrefiontia ei kuvata tässä selvityksessä tarkemmin, sillä niiden ei katsota olevan varsinaisesti ravinteiden talteenottomenetelmiä”*, koska juuri säädetty maa- ja metsätalousministeriön asetus (964/2023) sallii tuhkan käytön lannoitteena, mikäli se täyttää jätelain edellyttämät (711/2022) lannoitevalmisteen kriteerit, joita sen nojalla annettu asetus tarkentaa ja joiden perusteella Ruokavirasto tekee anomuksesta päätöksiä lannoitekandidaattivalmisteen markkinakelpoisuudesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö edellyttää, että nyt muutettavan RAKI-asetuksen nojalla annettavia valtionavustuspäätöksiä tehtäessä ne tehdään teknologianeutraalisti tarkastellen ympäristönsuojelullisia ja ympäristöterveydellisiä näkökulmia objektiivisesti parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttamiseksi.

Kansliapäällikkö

Veli-Mikko Niemi

Lääkintöneuvos

Mikko Paunio

Tiedoksi

THL, SYKE, Vesitalousyhdistys, Kuntaliitto, KIVO ry, neuvotteleva virkamies Titta Berlin (MMM), ylitarkastaja Merja Torniainen (Ruokavirasto)

VN/24132/2023-STM-13

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: